

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з НР та МД
д.т.н., проф.
Вадим ШАЛОМЄЄВ

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ (PhD)
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 052 - ПОЛІТОЛОГІЯ

Запоріжжя-2023

Програма вступного іспиту до аспірантури (PhD) за спеціальністю 052
«Політологія»

за спеціальністю
галузі знань

052 «Політологія»
05 Соціальні та поведінкові науки

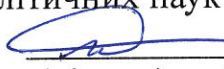
«_____» _____, 20__ року - _____ с.

Розробник: д.політ.н., проф. Арабаджієв Д.Ю.

Програма затверджена на засіданні кафедри загальноправових та політичних наук

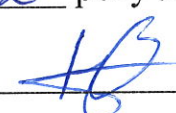
Протокол від «22» лютого 2022 року № 7

Завідувач кафедри загальноправових та політичних наук

«22» лютого 2022 року (Арабаджієв Д.Ю.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» лютого 2022 року № 5

«28» лютого 2022 року Голова (Ю.В. Філей)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму вступного випробування до аспірантури зі спеціальності 052 «Політологія» розроблено в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності та призначено особам, які здобули вищу освіту за ступенем магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста), і які мають достатній рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, для продукування нових ідей, оволодіння освітньонауковою програмою підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення. Вступний іспит зі спеціальності проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами, кожний з яких складається з 3-х питань: перше питання - відповідь на теоретичні питання модуля 1; друге та третє питання - відповідь на теоретичні питання модуля 2 та модуля 3. Вступник до аспірантури повинен продемонструвати повноту знань категорійно-понятійного апарату, нових підходів до трактування окремих понять, категорій та термінів, розуміння їхньої сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, закономірностей, методів і засобів політичної науки. Вступник до аспірантури повинен також продемонструвати здатність аналізувати проблему з різних точок зору, показати знання політичних явищ та процесів, діапазон володіння вміннями й навичками операційного рівня, методичну грамотність, зокрема сформованість конструктивно-планувальних, проектувальних, комунікативно-навчальних і дослідницьких умінь. Рівень знань, умінь і навичок вступників до аспірантури оцінюється балами відповідно до критеріїв оцінювання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінювання знань вступників відбувається за 100-бальною шкалою та національною шкалою. Загальна оцінка за вступне випробування складається із суми балів, виставлених за відповіді на кожне з чотирьох питань екзаменаційного білету (кожне питання білету оцінюється максимум в 25 балів), з використанням еквівалента оцінки за національною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

«Відмінно» (90-100 балів) виставляється вступникам, які показали вміння самостійно характеризувати основні закономірності політичного процесу та вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати послідовні, чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; аргументовано використовують їх, уміють застосовувати матеріал для винесення власних суджень.

«Добре» (65-89 балів) виставляється за правильне і логічне відтворення матеріалу, розуміння основоположних теорій і фактів, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними з несуттєвими помилками; вільне оперування понятійним апаратом з окремими неточностями; має місце недостатня аргументація при оцінці дій, процесів, явищ.

«Задовільно» (50-64 бали) виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

«Незадовільно» (1-49 балів) виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її

понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом. Поданий в кінці програми рекомендований список літератури для самостійного опрацювання носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив вступників до аспірантури у їх доборі та використанні.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ

МОДУЛЬ 1.

Політика як суспільне явище та наука

Тема 1. Політика і влада як суспільні явища. Політика як суспільне явище. Політичні та неполітичні відносини. Економічні, соціальні та духовні детермінанти політики. Об'єкти і суб'єкти політики.

Тема 2. Поняття «політичний інститут». Політичні інститути в Україні. Соціальні групи та спільності в політиці. Інтереси та потреби в політиці. Інститут церкви і політика.

Тема 3. Функції політики. Багатогранність політики: політика як управління, як мистецтво. Політика як мистецтво можливого. Раціональне та ірраціональне в політиці. Політика і мораль.

Тема 4. Влада як суспільне явище. Різновиди влади. Інститути влади в Україні. Виникнення та джерела політичної влади. Обумовленість влади соціально-економічними та культурно-духовними чинниками. Функції політичної влади, її ресурси. Основні форми політичної влади: панування, керівництво та управління. Політичне панування та легітимність. Носії політичної влади. Способи і форми здійснення влади. Специфіка організації та функціонування державної влади в умовах демократичних і недемократичних політичних систем. Структура інститутів політичної влади в Україні. Вищі, центральні та місцеві органи державно= влади та місцевого самоврядування.

МОДУЛЬ 2.

Історія світової та вітчизняної політичної думки

Тема 1. Світова політична думка. Основні ідейно-політичні течії сучасності. Місце політичних теорій та ідей у становленні та розвитку цивілізації. Політична ідеологія як форма політичної свідомості і явище політичної культури. Ідеологія і наука. Теоретико-концептуальний, програмовий та практично-політичний рівні ідеології.

Тема 2. Основні етапи розвитку світової політичної думки. Політичні доктрини Античності: Сократ, Платон і Аристотель. Значення політичних поглядів античності для подальшого розвитку політичної науки. Політологічний аналіз праці Аристотеля «Політика». Політологічний аналіз праці Платона «Держава».

Тема 3. Загальна характеристика політичних доктрин епохи Відродження та Реформації. Політичні погляди Н. Макіавеллі про політику держави, влади та способ її реалізації, макіавеллізм як політична доктрина. Політологічний аналіз праці Н. Макіавеллі

«Державець». Вплив ідей Реформації на суспільнополітичний розвиток європейських держав (М. Лютер, Ж. Кальвін).

Тема 4. Історична обумовленість виникнення класичного лібералізму та консерватизму (Дж. Лок, Ш.-Л. Монтеск'є, Е. Берк, Дж. Міль). Зміст понять: «мінімальна держава», «державний вартовий», «негативне право». Історична обмеженість та вади класичного лібералізму. Цінності консерватизму (Е. Берк). Політичні ідеї кінця XVIII – початку XIX ст. (Б. Франклін, Дж. Адамс, Т. Джефферсон, Дж. Медисон, І. Кант, Г. Ф. Гегель). Політологічний аналіз праці А. де Токвіля «Демократія в Америці».

Тема 5. Суспільнополітична думка кінця XIX–XX ст. М. Вебер про політику, ідеальні типи влади і бюрократію. Політологічний аналіз праць М. Вебера «Політика як покликання», «Протестантська етика і дух капіталізму». Історична обумовленість виникнення соціал-демократичного напрямку суспільно-політичної думки. Соціал-реформістська та революційна течії соціал-демократії. К. Маркс, Ф. Енгельс – засновники марксизму. Ідеологія більшовизму (В. Ленін). Суспільно-політичні погляди Е. Бернштейна. Критика марксистської доктрини у праці Ф.-А. фон Хайєка «Шлях до рабства». Основні політологічні концепції сучасності. Особливості сучасного соціального лібералізму (неолібералізму, лібертаризму). Цінності сучасної соціал-демократії.

Тема 6. Загальна характеристика сучасної західної політології. Особливості розвитку політичної науки в США та Європі. Біхевіористський напрям у дослідженні політики (Ч. Меріам, Г. Ласуел, Дж. Кетлін). Системний аналіз влади (Т. Парсонс, Д. Істон,). Глобалізм і антиглобалізм. Пацифізм. Фемінізм.

Тема 7. Українська політична думка Політична думка Київської Русі. Ідеї політичного і національного відродження України (П. Могила, І. Вишенський, С. Яворський). Українська політична думка козацько-гетьманської доби (II половина XVII – кінець XVIII ст.). Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї. Духовно-моральний підхід до політики у поглядах Г. Сковороди. Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства. М. Драгоманов – фундатор політичної науки в Україні. Українська політична думка другої половини XIX – початку XX ст. (М. Драгоманов, І. Франко, Ю. Бачинський, В. Візницький, М. Грушевський, С. Дністрянський, М. Міхновський, Ю. Липа, В. Липинський, М. Сціборський). Сутність та особливості націонал-комунізму: М. Скрипник, В. Шахрай, О. Шумський, М. Хвильовий. Протиріччя інтегрального націоналізму: Д. Донцов. Національнодержавницькі ідеї провідників національно-визвольного руху XX ст. Проблеми розвитку суспільно-політичної думки часів незалежності України.

МОДУЛЬ 2

Політичні системи і режими, держава і націєтворення, демократія та громадянське суспільство

Тема 1. Сутність категорій «система» та «політична система». Місце та роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Класичні концепції політичних систем (Д. Істон, Р. Арон). Структура і функції політичної системи в Україні. Інституційна (організаційна) підсистема політичної системи. Нормативно-правова підсистема політичної системи. Ідеологічна та культурно-духовна підсистема політичної системи. Типи політичних систем. Політичний режим як сукупність засобів і методів здійснення влади. Ознаки політичного режиму. Типологія політичних режимів. Тоталітарний режим (фашизм, націонал-соціалізм, більшовизм та їх сучасні модифікації). Авторитарний режим. Демократичний режим. Особливості формування політичного режиму в Україні.

Тема 2. Політична суб'єктність нації Зміст понять: етнос, народ, нація, національність, національна меншина, іредентизм. Історіософські проблеми української націогенези (Я. Грицак, М. Рябчук, Р. Шпорлюк). Значення мови в міжнаціональних відносинах та її роль в національно-державному будівництві України. Теорії націй: комунікативна, етатистська, етніцистська, інструменталістська (К. Дойч, К. Каутський, І. Сталін, Е. Гелнер, Б. Андерсон). Етнічна нація. Політична нація, громадянська нація. Повномасштабна нація. Види етнічної дискримінації та її наслідки. Міжнаціональні конфлікти у світі. Право націй на самовизначення та його реалізація в Україні. Типи націоналізму. Націоналізм, як конструктивний елемент етногенезу. Антигуманна сутність інтегрального націоналізму. Націоналізм і демократія. Принципи розв'язання міжнаціональних конфліктів в демократичних і тоталітарних суспільствах.

Тема 3. Демократія. Громадянське суспільство Поняття демократії. Принципи демократії. Типи демократії. Історична обумовленість форм демократії. Демократія, як принцип, форма, цінність, механізм, процес в Україні. Демократичні процедури та їх спотворення. Плюралізм і демократія в Україні. Економічний, соціальний, політичний, світоглядний плюралізм. Економічні, соціальні, культурно-духовні основи демократії в Україні. Роль середнього класу у розвитку демократії. Проблема більшості та меншості в демократії. Демократія і право. Концептуальні моделі демократії: теорії еліт та участі. Колективістські моделі демократії. Корпоративизм. Мажоритарна і пропорційні моделі демократії. Модель демократичного устрою в Україні.

Тема 4. Становлення громадянського суспільства в Україні. Громадянське суспільство та демократія. Поняття громадянського суспільства. Структура сучасного громадянського суспільства. Поняття «третій сектор», НУО, НДО. Солідарність, як основа життєдіяльності

громадянського суспільства. Держава і громадянське суспільство. Громадянське суспільство та політика.

Тема 5. Держава. Форми (системи) правління та устрою Поняття держави. Теорії походження держави. Характеристика Української держави за Конституцією України. Основні ознаки держави. Національний суверенітет та незалежність Української держави. Функції держави. Типи держави. Світські й теократичні держави. Сутність правової держави. Розподіл влади у правовій державі. Соціальна держава. Поліцейська держава. Централізовані та децентралізовані держави. Законодавчі, виконавчі й судові органи влади. Система центральних і місцевих органів влади. Форми державного правління. Республіки, їх особливості та характеристика. Президентська, парламентська та напівпрезидентська республіки. Особливості республіканської форми правління в Україні. Монархічні держави: конституційні та абсолютні монархії. Форми адміністративно-територіального устрою держави. Україна як унітарна держава. Федеративна держава. Конфедерація. Проблеми і тенденції розвитку сучасних демократичних держав.

Тема 6. Політичні партії, громадські організації та рухи Політичні партії в незалежній Україні та проблеми становлення багатопартійної системи. Закон України «Про політичні партії в Україні». Партія як політичний інститут. Соціальна база та організаційна будова політичних партій, їх вплив на створення і функціонування політичної систем українського суспільства. Вплив політичних партій на формування правлячої еліти, підбір і розстановку управлінських кадрів їх участь у процесі прийняття рішень. Вплив внутріпартійної демократії на функціонування політичної системи України. Типологія політичних партій: революційні та реформістські, ідеологічні та прагматичні, відкриті та закриті, масові та кадрові, ліві, праві, центристські. Поняття, зміст і різновиди партійних систем. Вплив законодавства на характер розвитку політичних партій і партійних систем. Громадянське суспільство в Україні. Сутність понять «громадське об'єднання», «громадська організація», «суспільний рух». Суспільнополітичні об'єднання як політичні інститути, їх типологія. Функції громадських організацій та рухів, їх роль в політичному житті суспільства. Виникнення і розвиток громадсько-політичних організацій та рухів в Україні. Політичні партії і громадські організації на Волині.

Тема 7. Політичні еліти і лідерство. Особа в політиці Роль еліт в розвитку українського суспільства. Правління найкращих. Бюрократія. Меритократія. Геронтократія. Поняття та сутність політичного елітизму. Теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Михельс, Р. Даль). Політична і владна еліта. Політична еліта як суб'єкт політики. Широке і вузьке розуміння політичної еліти. Соціальне представництво еліти. Структура політичної еліти. Номенклатура. Система рекрутування політичної еліти. Шляхи формування сучасної

української політичної еліти. Політична еліта і демократія. Природа і соціальна сутність політичного лідерства в Україні. Роль особи в історії. Об'єктивні та суб'єктивні передумови політичного лідерства. Теоретико-методологічні концепції лідерства. Типологія політичного лідерства. Традиційний, харизматичний та раціонально-легальний типи лідерства. Стилi лідерства і керівництва. Культ особи як соціальне явище. Соціальні вимоги до політичного лідера. Соціальна й політична відповідальність лідера національного масштабі. Проблеми та перспективи політичного лідерства в Україні.

Тема 8. Виборчі системи країн світу. Електоральний процес у демократичному суспільстві. Вибори та виборчі системи в Україні. Вибори та голосування. Класифікація виборів. Принципи виборчого права та організація демократичних виборів в Україні. Активне і пасивне виборче право. Регулятивна роль виборчих цензів: майнових, гендерних, соціально-класових, вікових, цензу осілості. Політичний сенс встановлення прохідного бар'єру під час виборів для політичних партій та блоків. Види виборчих систем в Україні. Мажоритарна виборча система та її характеристика. Пропорційна виборча система. Змішана, консенсусна і куріальні виборчі системи. Порівняльний аналіз ефективності виборчих систем різних країн. Поняття «виборчий процес». Етапи виборчого процесу. Технології виборів. Менеджмент та маркетинг виборчої кампанії. Виборчі технології. Контроль, засоби і методи попередження фальшування результатів виборів. Вдосконалення законодавства України про вибори до центральних та місцевих органів влади як передумова демократизації політичної участі громадян. Аналіз Виборчого кодексу України. Особливості виборів до центральних та місцевих органів влади: досвід України. Специфіка виборчої активності жителів Волинської області на президентських, парламентських та місцевих виборах 2000-х рр.

Тема 9. Політичний процес. Поняття політичного процесу, специфіка його перебігу в Україні. Суб'єкти політичного процесу, його структура та етапи/стадії. Методи аналізу політичного процесу: інституційний, біхевіоральний та структурнофункціональний. Форми існування політичного процесу. Політичний розвиток і стагнація. Реформування. Еволюція і революція. Кризи, конфлікти та війни. Трансформація та модернізація. Зміст та еволюція концептуальних засад «теорії модернізації» в західній політичній думці. Сутність та особливості концепції демократичного транзиту. Лібералізація як передумова демократизації. Особливості здійснення «перебудови» в Україні. Особливості українського демократичного транзиту – «почетверна трансформація» (демократизація, розбудова незалежної держави, нації та ринкового господарства). Політологічний аналіз праці С. Гантингтона «Третя хвиля. Демократизація наприкінці XX століття».

Тема 10. Політична діяльність і політичні відносини. Соціальна та політична активність в Україні. Колективна активність: масові дії, колективна поведінка (натовп, аудиторія, публіка),

колективна дія (громадський рух). Позапарламентська політична діяльність або пряма дія. Політична участь та її форми. Організовані та стихійні форми участі. Автономна та мобілізаційна участь. Змагальна та авторитарна мобілізація. Політична участь громадян в демократичних і тоталітарних суспільствах. Форми масової мобілізації громадян. Електоральна поведінка. Вибори у представницькі органи влади в Україні. Референдуми в Україні. Соціальний протест та його форми. Конвенційна і неконвенційна політична участь. Страйк, бойкот. Демонстрація та мітинг, їх соціальнополітичні функції. Громадянська непокоря (ненасильницька діяльність). Особливості Помаранчевої революції та Революції Гідності в Україні. Абсентеїзм. Екстремізм та його форми. Соціальне підґрунтя міжнародного тероризму. Революційні події у країнах Північної Африки та Близького Сходу в контексті «арабської весни» XXI ст. Технології та методи боротьби проти недемократичних режимів за книгою «Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи».

Тема 11. Геополітичний вимір світу. Україна в умовах глобалізації. Параметри виміру глобалізації та форми її прояву. Поняття глобальних проблем людства, їх класифікація. Поняття постіндустріального та інформаційного суспільства. Проблеми взаємозв'язку людини та природи у глобалізованому світі. Політична філософія виживання людства. Вплив глобальних проблем на світову політику. Політична відповідальність в епоху глобалізації. Небезпека локальних збройних конфліктів. Міжнародний тероризм. Поліетнічність сучасного світу і глобалізація. Гуманітарні чинники світової політики. Проблема подолання відсталості та бідності. Міжнародна міграція, її причини та наслідки. С. Гантингтон «Зіткнення цивілізацій». Поняття міжнародного порядку та його особливості в сучасних умовах. Сутність і основні концепції зовнішньої політики. Співвідношення зовнішньої і внутрішньої політики. Національні інтереси і зовнішня політика. Політика балансу сил і державний суверенітет. Політична стабільність, політичні та збройні конфлікти. Фактор сили в міжнародних відносинах. Управління силовими методами і міжнародні переговори. Зовнішня політика незалежної України. Концептуально-теоретичні основи зовнішньої політики незалежної України. Україна, ЄС та НАТО – практично-політичні засади співпраці. Гібридна війна РФ проти України: її причини та наслідки.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

1. Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження сфери політичних відносин.
2. Політичні партії в Україні, їх типологія.
3. Політологічний аналіз праці Аристотеля «Політика».
4. Форми правління та устрою Української держави.
5. Теоретичні засади національно-державного будівництва в поглядах українських вчених та державних діячів ХХ ст.
6. Політологічний аналіз праці Платона «Держава».
7. Теоретичні засади й структурні характеристики політичної системи України.
8. Особливості реалізації виборчих технологій в Україні.
9. Вклад М. Вебера в розвиток політичної науки: «Політика як покликання».
10. Характеристика політичного режиму в Україні.
11. Форми політичної активності в Україні.
12. Теорії націй у зарубіжній суспільно-політичній думці ХХ–ХХІ ст.: комунікативна, етатистська, етніцистська, інструменталістська (К. Дойч, К. Каутський, І. Сталін, Е. Гелнер, Б. Андерсон).
13. Світові ідеології. Проблема формування національної ідеї в Україні.
14. Економічні, соціальні та культурно-духовні основи демократії в Україні.
15. Порівняльний аналіз елітарних теорій Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса та Р. Даля.
16. Аналіз моделей демократії (колективістська, мажоритарна, елітарна, партиципаторна, співгромадська) у контексті досвіду українського

державотворення.

17. Вибори та виборчі системи. Зміст Виборчого кодексу України.
18. Політологічний аналіз праці А. де Токвіля «Демократія в Америці».
19. Різновиди політичних інститутів в Україні та їх характеристика.
20. Порівняльний аналіз поглядів Д. Донцова, В. Липинського і М. Міхновського з питань національно-державного будівництва.
21. Політологічний аналіз праці Н. Макіавеллі «Державець».
22. Революційні події у країнах Північної Африки та Близького Сходу в контексті «арабської весни» ХХІ ст.
23. Політологічний аналіз праці С. Гантингтона «Третя хвиля. Демократизація наприкінці ХХ ст.».
24. Теоретичні аспекти переходу України та країн ЦСЄ від авторитаризму до демократії.
25. Технології та методи боротьби проти недемократичних режимів за книгою «Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи».
26. Зміст та еволюція концептуальних засад «теорії модернізації» в західній політичній думці.
27. Новітні інформаційно-комунікативні технології та інноваційні форми політичного акціонізму в Україні.
28. Сучасний стан і проблеми реформи децентралізації в Україні.
29. Стан, проблеми та перспективи євроінтеграційної стратегії України.
30. Політологічний аналіз праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму».

31. Політична думка Київської Русі.
32. Ідеї політичного і національного відродження України (П. Могила, І. Вишенський, С. Яворський).
33. Українська політична думка козацько-гетьманської доби (II половина XVII – кінець XVIII ст.).
34. Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї.
35. Духовно-моральний підхід до політики у поглядах Г. Сковороди.
36. Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства.
37. М. Драгоманов – основоположник політичної думки в Україні.
38. І. Франко про історичний характер держави і політичної влади.
39. М. Грушевський, В. Винниченко про державну організацію і відродження української нації.
40. Український національний комунізм (В. Шахрай, О. Шумський, М. Скрипник, М. Хвильовий).
41. Конституція України та практичне втілення ідей демократичної, соціальної та правової держави.
42. Ризики реформи місцевого самоврядування в Україні на засадах децентралізації.
43. Еволюція виборів Президента України: загальні тенденції та особливості.
44. Еволюція місцевих виборів в Україні.
45. Еволюція парламентських виборів в Україні: загальні тенденції та особливості.
46. Вищі та центральні органи влади в Україні: загальна характеристика.
47. Причини та наслідки військової агресії РФ проти України.

48. Зміст та еволюція класичного лібералізму.
49. Сутнісні характеристики соціал-реформізму й «демократичного соціалізму».
50. Цінності соціал-демократії у контексті вітчизняного державотворення.
51. Україна в системі міжнародних політичних відносин.
52. Світові міжнародні організації та їх роль у сучасному суспільстві.
53. Україна, ЄС та ООН в умовах викликів сучасності.
54. Боротьба з російською агресією України як складова боротьби за демократію.
55. Порівняльний аналіз виборчих систем України та країн ЄС.
56. Армія та політика. Роль ЗСУ у захисті суверенітету та незалежності України.
57. Змістовні характеристики поняття «добросесність у науковій діяльності».
58. Провідні науково-дослідницькі центри України.
59. Політика Євросоюзу щодо України.
60. Національна ідея та ідеологія державотворення в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. 2-е вид. / пер. з англ. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 584 с.
2. Афанасьєва М. В. Виборча інженерія в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2014. 384 с.
3. Баронин А. Колпаков А. Правила игры в игре без правил. Предвыборные технологии в Украине. Praha: Granda Publishing. 2006. 188 с.
4. Бжезінський З. Велика Шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / пер. з англ. О. Фешовець: Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
5. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2007. 524 с.
6. Буркут І., Колесников О. Виборчі технології: регіональний досвід. Чернівці: Букрек, 2009. 240 с.
7. Вебер М. Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння. Київ: Видав. дім «Всесвіт», 2012. 1112 с.
8. Вебер М. Протестанська етика і дух капіталізму / пер. з нім. О. Погорілого. Київ: Основи, 1994. 261 с.
9. Визначення і вимірювання демократії / за ред. Д. Бітема. Львів: Літопис, 2005. 318 с.
10. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття): кол. монографія / В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін.; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 656 с.
11. Гелд Д. Моделі демократії. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 155–175.
12. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / пер. з англ. Київ: Таксон, 2003. 300 с.
13. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад. Есеї. Київ: Критика, 2011. 350 с.
14. Громадське спостереження за черговими місцевими виборами 2015 року. Підсумковий звіт / ГМ ОПОРА. Київ, 2016. 245 с.
15. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. Київ: ППС-2002, 2007. 436 с.
16. Даль Р. Дилеми плюралістичної демократії. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 533–544.
17. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. ХХVІІІ+1108 с.
18. Донцов Д. І. Історія розвитку української державної ідеї. Київ: Тов-во «Знання України», 1993. 43 с.
19. Драгоманов М. «Переднє слово» [до «Громади» 1878 р.] Драгоманов

- М.Вибране / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Мищук; приміт. Р. С. Мищука, В. С. Шандри. Київ: Либідь, 1991. С. 276–326.
20. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Драгоманов М. Вибране / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Мищук; приміт. Р. С. Мищука, В. С. Шандри. Київ: Либідь, 1991. С. 461–558.
21. Зонтгаймер К. Як нацизм прийшов до влади / пер. з нім. Київ: Дух і Літера, 2009. 320 с.
22. Зоткин А. А. «Львы» и «лисы» украинской политики. Киев: Наук. думка, 2010. 341 с.
23. Історія політичної думки: підруч. / за заг ред. Н. М. Хоми [І. В. Алексеєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна та ін.]. Львів: Новий Світ – 2000, 2016. 1000 с.
24. Кара-Мурза С. Г. Маніпуляція свідомістю. Київ: Алгоритм, 2015. 464 с.
25. Касьянов Г. В. Теорії націй та націоналізму: монографія. Київ: Либідь. 1999. 352 с.
26. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби: навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри, 2008. 414 с.
27. Кирилюк Ф.М. Новітня політологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літри, 2009. 564 с.
28. Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології: навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри, 2009. 520 с.
29. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. 2-ге вид. Київ: Наш формат, 2018. 320 с.
30. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: таємниці політичної «кухні»: монографія. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. 332 с.
31. Кольєр Д., Левіцкі С. Демократія «з прикметниками»: концептуальні оновлення у процесі порівняльних досліджень. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 176–206.
32. Консерватизм: антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. XXVIII + 788 с.
33. Короткий Оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ: Основи, 2006. 789 с.
34. Липинський В. Листи до братів-хлеборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Повне зібрання творів, архів, студії. Т. 6. Кн. 1 / ред. Я. Пеленський. Київ; Філадельфія: АТ «Книга», 1995. 470 с.
35. Липинський В. Хам і Яфет. Сучасність. 1992. № 6. С. 63–76.
36. Лібералізм: антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. – XXXII + 1128 с.
37. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / пер. з італ. А.

- Перепаді / передмова А. Бичко. Харків: Фоліо, 2007. 511 с.
38. Мальський М. З., Мацях, М. М. Теорія міжнародних відносин: підручн. 4-е вид., перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 407 с.
39. Мельвиль А. Ю. О траектории посткоммунистических трансформаций. ПОЛИС. 2004. № 2. С. 64–75.
40. Мил Дж. С. Про свободу: есе / пер. з англ. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.
41. Міхновський М. І. Самостійна Україна. Київ: Діокор, 2002. 43 с.
42. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Дуглас Норт, Джон Волліс, Баррі Вайнгест; пер. з англ. Тарас Цимбал. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
43. Націоналізм: антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: «Смолоскип», 2006. XLIV + 684 с.
44. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: навч. посіб. Київ: ФОП Колісник К. І., 2009. 144 с.
45. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Київ: Основи, 2000, 198 с.
46. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. Київ: Атіка, 2005. 560 с.
47. Олсон М. Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур / пер. з англ. А. Іщенко. Київ: Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 174 с.
48. Основи демократії: підручн. для студ. вищих навч. закл. / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.
49. Парсонс В. Публічна політика. Вступ до теорії й практики аналізу політики; пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 550 с.
50. Платон. Держава / пер. з давньогрецької. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с.
51. Політологія: кінець XIX – перша половина XX ст.: хрестоматія / за ред. О. І. Семківа. Львів: Світ, 1996. 800 с.
52. Політологія: навч. посіб. / Ю. Макар, О. Докаш, Т. Лаврук. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 596 с.
53. Пояркова Т. К. Кризовий синдром модернізації незалежної України: причини виникнення та засоби подолання: монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 351 с.
54. Пшеворський А. Переходи до демократії: лібералізація і демократизація. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 605–648.
55. Растоу Д. А. Переходи до демократії: спроба створення динамічної моделі. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005.

С. 583–604.

56. Романюк А.С. Історія західних політичних вчень: політичні доктрини ХХ – початку ХХІ ст.: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 255 с.
57. Романюк А. С., Литвин В. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
58. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. – Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 252 с.
59. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
60. Степаненко В. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ: Інст соціології НАН України, 2015. 420 с.
61. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підручн. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 317 с.
62. Ткачук А. Ф. Децентралізація для всіх: від загальної інформації до конкретних порад. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 52 с.
63. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.): енцикл. довідник / за ред. М. Кармазіної. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.
64. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Тарас Цимбал і Роман Корнута. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.
65. Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. 592 с.
66. Хомский Н. Создавая будущее: оккупации, вторжения, имперское мышление и стабильность / пер. з англ. Москва: Альпина нон-фикшн, 2015. 316 с.
67. Циммерман Дж. Ф. Учасницька демократія: відродження популізму. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 263–303.
68. Ченовет Е., Стефан М. Чому ненасильницький спротив ефективний: стратегічна логіка громадянського конфлікту / пер. з англ. С. Гіріка. Київ: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2014. 304 с.
69. Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи / Ін-т Альберта Ейнштейна. 187 с. URL: http://www.aeinstein.org/wpcontent/uploads/2013/10/FDTD_Ukrainian.pdf/.
70. Шведа Ю. Псефологія: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 396 с.
71. Шведа Ю. Р. Політичні партії: енциклопедичний словник. Львів: Астролябія, 2005. 488 с.

72. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / пер. з англ. Київ: Основи, 1995. 528 с.

73. Юськів Б. М. Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід: монографія. Рівне: Перспектива, 2006. 203 с.

Інформаційні ресурси

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище України. 20.10.20. URL: file:///C:/Users/Valerii/Downloads/639895e2c0da3ba1c3e6b0465ad794f3_1603179685-1_0_new.pdf.

2. Виборчий кодекс України № 396-IX від 19 грудня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>.

3. Загальна Декларація прав людини (резолюція Генеральної Асамблеї 217 А (III) від 10 грудня 1948 року. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/theuniversal-declaration-of-human-rights-full-version>.

4. Конституція України: Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України № 586-XIV від 9 квітня 1999 р. Ред. від 06.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

6. Про засади державної мовної політики: Закон України від 3 липня 2012 р. № 5029-VI. Ред. від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>.

7. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України № 317-VIII від 9 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19/ed20190228#n2>.

8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. Офіц. вид. Київ: Парл. вид-во, 2001. 68 с.

9. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III. Ред. від 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.

10. Реєстр громадських формувань. Головне територіальне управління юстиції у Волинській області. URL: <http://just.volyn.info/nd/dr-gf/dr-gfreestr/reiestr-strukturnykh-utvoren-politychnykh-parti/>.

Офіційні ресурси:

1. Верховна Рада України. Офіційний портал. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

2. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/ru>

3. Урядовий портал.

URL: <https://www.kmu.gov.ua>

4. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса.

URL: <https://ipiend.gov.ua/>

5. Інститут соціології НАН України.

URL: <https://i-soc.com.ua/ua/institute/>

6. Центр політико-правових реформ (ЦППР).

URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/about/>

7. Інститут історії України НАН України.

URL: <http://history.org.ua/uk>

8. Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова.

URL: <https://razumkov.org.ua/>

9. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.

URL: <https://dif.org.ua/>